

На думку відомого психолога, доктора медичних наук, професора Олега Чабана, екстремалами не народжуються. Є, звичайно, деякий відсоток людей, чию пристрасть до екстриму можна пояснити наявністю біологічної детермінанти. Але в більшості випадків до цього схильна людина, яка пройшла з певними особливостями у минулому етапі особистісного формування. Якщо певні кризи людина не може подолати на певному етапі їх виникнення, то шлейф невирішеної проблеми тягнеться з малих років і це може впливати на формування її ставлення до смерті і до життя загалом.

Отже, в переживанні смерті в різних життєвих ситуаціях присутні і емоції суму, і страху, і цікавості, і розгубленості, що визначають позитивну спрямованість життя при зустрічі зі смертю, прийняття його як дару.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Смерть як чинник смисложиттєвого самовизначення людини. Алієв Ш.//Психологія і суспільство – 2011 - №2 – С. 106 – 123.*

УДК 316.612:356.13

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПРОФЕСІОГЕНЕЗУ КУРСАНТА-РЯТІВНИКА

*Козуб І.В. Львівський державний університет безпеки
життєдіяльності, Гуманітарний факультет, напрям підготовки
«Практична психологія»*

*Макаренко С.С., кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної
психології та педагогіки Львівського державного університету безпеки
життєдіяльності, доцент*

Під професіогенезом розуміють розвиток особистості, зміни і перетворення в психологічній структурі, зумовлені засвоєнням і здійсненням професійної діяльності. Значну роль у професіогенезі фахівця відіграють соціально-психологічні чинники, які починають діяти ще з часу навчання курсантів у спеціальних навчально-виховних закладах освіти. У системі таких чинників чільне місце займає морально-психологічний стан майбутніх фахівців.

Поняття “морально-психологічний стан” з’явилося у науковій літературі зовсім недавно і вживається поряд з такими інтегральними поняттями, як “морально-психологічний клімат”, “соціально-психологічний клімат” та інші, що значно поширені у сучасній науці та практиці[1]. Так, поняття “морально-психологічний клімат”, “соціально-

психологічний клімат” виникли за аналогією з географічними означеннями, що дозволило осмислити практичне значення групових ефектів як особливих умов життєдіяльності в колективі. В.Б. Ольшанський підкреслює: “Психологічний клімат, або мікроклімат, або психологічна атмосфера – все це скоріше метафоричні, ніж суто наукові вислови, які дуже вдало відображають суть проблеми [3].”

То ж цілком виправданим є вживання поняття “морально-психологічний стан”, що може розглядатися в даному контексті синонімом таких понять, як “соціально-психологічний клімат”, “морально-психологічний клімат” та ін.

В результаті попередніх проведених досліджень було з’ясовано, що при позитивному розвитку взаємостосунків у колективі, як правило, підвищується продуктивність праці, навчання, послаблюється гострота конфліктів, підвищується ефективність керівництва людьми, поліпшується загальне психологічне самопочуття членів колективу. Можливий й інший шлях визначення соціально-психологічного клімату: виокремлення більш загальних, інтегративних показників, а саме – рівень конфліктності та його специфічні особливості в колективі.

Злагожденість виступає яскравим показником сприятливого морально-психологічного стану колективу курсантів та становить передумову їхньої згуртованості, що будується на єдності переконань, спільності цілей та єдності способів їх досягнення, на гуманних мотивах поведінки та діяльності. Згуртованість колективу курсантів залежить від психологічної сумісності її членів, яка передбачає таке оптимальне сполучення їх якостей, що забезпечує найбільшу ефективність діяльності в колективі. У даному разі можна говорити про сумісність світоглядних установок та поглядів, мотивів, потреб, інтересів, здібностей, знань, досвіду, характерів, почуттів тощо.

Морально-психологічний стан курсантів проявляється у взаємостосунках та різних способах спілкування. У спілкуванні через поведінку розкривається суб’єктивний зміст реального взаємного ставлення курсантів, відображаються особливості їхнього взаємсприйняття, можливості взаємодії. Отже, комунікативні зв’язки в колективі можуть виступати як емпіричні показники морально-психологічного стану курсантів. Кожний курсант усвідомлює свою суспільну цінність через взаємостосунки з іншими. В такому разі самооцінка кожного курсанта виступає як груповий ефект, як одна з форм прояву морально-психологічного стану курсантів. Самооцінка породжує почуття задоволення собою та іншими. Переживання взаємостосунків відображається на настрої, а це сприяє виникненню відповідного самопочуття. Самооцінка, самопочуття та настрої виступають суб’єктивними формами прояву морально-психологічного стану.

Розкриваючи структурні компоненти оцінки та прогнозування морально-психологічного стану, на нашу думку, важливо виділити критерії та показники оцінки морально-психологічного стану.

Аналіз наукової літератури та проведені нами дослідження дозволяють виділити такі критерії морально-психологічного стану курсантів: моральний, психологічний, соціальний, навчальний, що може бути перспективою наших досліджень. Отже, морально-психологічний стан курсантів віддзеркалює відносини та взаємостосунки у колективі курсантів та є визначальним чинником моральної готовності курсантів до виконання своїх обов'язків.

Це означає, що проблема дослідження соціально-психологічних чинників професійного становлення майбутнього пожежного рятувальника залишається актуальним питанням і потребує подальшого аналізу щодо його динаміки, змісту та критеріїв.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ольшанський В.Б. Соціальна психологія. – М., 1975. – 295 с.
2. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління: Навч. посібник. – Івано-Франківськ: Плай, 2001. – 695 с.
3. Платонов К.К. О формировании психологического климата в коллективе // Среднее специальное образование. – № 2. – 1977. – С. 43.
4. Соціально-психологічний клімат колектива і людина // В.В.Бойко, А.Г.Ковалів, В.Н.Панфіров. – М.: Мысль, 1983. – 325 с.
5. Психологічний словник / За ред. В.І.Войтка. – К.: Вища школа, 1982. – 191 с.
6. Свенцикий А.Л. Соціальна психологія управління. – Л., 1986. – 274 с.
7. Руденський Е.В. Соціальна психологія. – М.: ИНФРА – М., 1998. – 178 с.
8. Корнев М.Н., Коваленко А.Б. Соціальна психологія. – К., 1995. – 303 с.

УДК 159.9:35

ПСИХОДІАГНОСТИКА ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Король Х.В., Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
Гуманітарний факультет, напрям підготовки «Практична психологія»
Бурак О.Б., викладач кафедри практичної психології та педагогіки
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.

Ефективність бізнесу, виробництва значною мірою залежить від людських ресурсів - навичок, умінь, знань персоналу. Розуміючи це, сьогодні багато керівників підприємств у різних секторах ринку інвестують